

GYVIEJI ARCHYVAI

Klaidžiojimų šviesa

Varėnos viešojoje bibliotekoje pristatyta Henriko Gudavičiaus, Algimanto ir Mindaugo Černiauskų knyga „Klaidžioja kažkas prie Krūčiaus“; susitikti su skaitytojais atvyko knygos autoriai Henrikas Gudavičius ir Algimantas Černiauskas, redaktorius Gediminas Kajėnas, botanikas, gamtos mokslų dr. Mindaugas Lapelė

„Gamtininko ir publicisto Henriko Gudavičiaus 2013–2016 metais atokiam Dzūkijos vienišiu rašyti dienoraščiai – tai gamtos artumo gyvenančio žmogaus laiška, kupini kasdienybės grožio, lėto buvimo džiaugsmo ir išminties. Gamta ir jos nuolatinio virsmo stebėjimas knygoje tampa pagrindu

dine pasakojimo ašimi. Tačiau ne ką mažiau svarbūs ir susitikimai su senaisiais Dzūkijos gyventojais bei jų istorijos, atsikartojantys žemės darbai, kultūrinės išvalgos, ieškojimai ir atradimai mažame žemės lopinėlyje prie Krūčiaus upelio. Knyga skirta įvairaus amžiaus žmonėms ir kiekvienam,

veikiausiai, kalbės skirtingai. Jaunimui šie dienoraščiai – tai galimybė atkreipti dėmesį į nuostabią Lietuvos gamtą ir amžiną Saulės ratą, išskirtinę žmogaus, gyvenančio gamtos apsuptyje, kasdienybę. Vyresniuosis neabejotinai patrauks subtiliai ir giliai aprašytas žmogaus ir gamtos tarpusavio

ryšys, savęs supratimo kelias, lietuviškos šaknų tyrinėjimas, subtilus išsiūrijimas, išiklausymas į gamtos reiškinius, kaimo žmonių gyvenimus, mūsų istoriją bei kultūrą“, – tokia anotacija pateikta knygos pabaigoje.

H. Gudavičius atsakė į klausimą, ką jam duoda tas amžinas klaidžiojimas. Tai –

sugrįžimas į senovę, į tai, kas buvo gera, pagarba tiems, kurie gyvena čia pat, čia pat dirba įprastus kasdienius darbus. Klaidžiojimas – vienas iš būdų išlikti šioje vietoje, išsaugoti savo buvimą. Čia daug detalių, kurios lenkia tave prie senovės, išlikęs noras išsaugoti savo žemę daugiau: „pastebėjau, kad šienaudamas dalgiu, varlės neužmuši, važiuodamas dviračiu, žalčio nesuvažinėsi, priešingai, negu su šiuolaikinėmis žoliapjovėmis, automobiliais. Viską galima perduoti, tik reikia stebėti ir užrašyti, stebėti, bet ne pertvarkyti”.

Kiti svečiai atkreipė dėmesį į tai, kaip sparčiai viskas kinta, sparčiai nyksta etnokultūra, todėl būtina viską fotografuoti, užrašyti, išgauti informaciją iš pirmųjų lūpų, kad įvykiai nebūtų iškraipyti. Mindaugas Lapelė prisiminė apie 20 metų senumo įvykį, kuomet Marcinkonių gatve varomas iš ganyklos karves puolė fotografuoti jo lydima švedų delegacija, o jis net nepagalvojo, kad netolimoje ateityje tokių vaizdų nebeliks. H. Gudavičiaus knygoje – daugybė herojų, cituojama daug autorių, plati geografija, nusitiesianti iki Altajaus, Sachalino, bet visuomet sugrįžtama prie gimtojo Krūčiaus.

Nors šios knygos tekstų autoriumi įvardytas H. Gudavičius, tačiau šalia žodinių

pasakojimų yra ir kitas – vaizdo pasakojimas, kurį savo nuotraukomis sudėliojo fotomenininkai broliai Algimantas ir Mindaugas Černiauskai. Užrašai po nuotraukomis – šiltos, trumpuotės novelės. H. Gudavičius ir broliai Černiauskai vaikščioja taisy pačiais Dzūkijos takeliais, puikiai jausdami vienas kitą, žodžiu ir vaizdais fiksuoja nepamirštamą krašto grožį ir žmones, o jų darbai liudija tvirtą žmogaus ir gamtos vienovę.

Įdomi viršelio nuotrauka: ant akmens padėta karvės kaukolė, per kelerius metus natūraliai apaugusi samanomis. Kiek žmonių praėjo pro šalį, matė tą kaukolę, nenumetė, nesunaikino.

„Gal jų sąmonė įskiepyta – esi gamtos dalis ir turi su ja pagarbiai elgtis?“ – svarstė G. Kajėnas.

Prieš keletą metų šventėm „Laiškų iš kaimo“ (2008–2012 m. dienoraščiai) sutiktuves, dabar džiaugiamės vėlesnių „klaidžiojimų“ šviesa. Ir natūraliai kyla klausimas – ką šiandien atrado Henrikas Gudavičius, žiūrėdamas pro pirkynį langą, vaikščiodamas savo numintais takeliais palei Krūčių? Kokio didumo ir dvasinės gėmės jo sukaupti ir dar nepublikuoti archyvai?

Daiva ARMONIENĖ
Varėnos viešosios
bibliotekos metodininkė

Is dešinės: A. Černiauskas, H. Gudavičius, M. Lapelė ir G. Kajėnas

Kilnių pasiaukojimų ir bjaurių išdavysčių paralelės

Varėnos viešojoje bibliotekoje pristatyta Broniaus Kašelio knyga „Dainavos krašto partizanai“

Susitikti su skaitytojais atvyko knygos autorius, „Die-medžio“ leidyklos vyr. redaktorius Danas Kaukėnas, atsargos pulkininkas Arūnas Dudavičius, Kauno Vytauto Didžiojo Karo muziejaus muziejininkė Greta Kučinskaitė, Merkinės Vinco Krėvės gimnazijos istorijos mokytojas Eimantas Vitkauskas, partizanų dainas atliko „Ažuolo“ gimnazijos moksleivės Ugnė Martusevičiūtė ir Milita Varnagirytė, akordeonu pritarė mokytojas Darius Bachovas.

Renginį vedė Varėnos viešosios bibliotekos darbuotoja Indrė Kondratavičiūtė. Ji skaitė malda, partizanų kalbėtą prieš mūšius: „Gyvybės ir mirties Viešpatie! Tu sukaitė man mano dienas pirmiau, negu aš ėmiau gyventi. Tu esi mano gaivintojas ir apgynėjas iš pat mano jaunų dienų. Ar pridera man šiandien bijoti, kada Tavo neištiriamoji galia veda mane, ištikimą Tėvynės sūnų, į kruvinas kautynes? Jeigu norė-

si, Tu mane iš mirties pavojaus išgelbėsi ir mano gyvybę bei sveikatą apsaugosi, tai šlovinsiu aš Tavo garbę. Jeigu Tu kitaip nusprendei, – tervykta Tavo šventoji valia. Tau atsiduosiu aš, priimk mane į savo amžinąją ramybę. Leisk man, Viešpatie, kaip garbės vyrui, kaip krikščioniui, kaip neramybės paveldėtoju, narsiai kovoti su kovojančiu, žmoniškai elgtis su nugalėtu. Laimink mūsų vadų akylumą ir patyrimą. Apdovanok pasisekimu jūjų sumanymus bei žygius. Suteik mano broliams drąsos, narsumo ir ištikimybės, mūsų partizanams – garbingąjį laimėjimą. Amen“.

Negailėta gražių žodžių Broniui Kašeliui, literatui, kraštotyrininkui. Straipsnį apie jį rubrikoje „Renkame Varėnos kraštui nusipelnusių žmonių šimtuką“ (<http://biblioteka.varena.lt>) parengė Varėnos viešosios bibliotekos bibliografė Laimutė Cibulskienė.

Žinomi Broniaus darbai apie carų išgrobstytą Lietuvos istorinį kultūros paveldą, apie poetą Antaną Kalanavičių, rašytoją Bronių Radzevičių, knyga apie Dainavos senovę „Dainava. Seinų kraštas“ (2002 m.), poezijos rinkinys „Miške einantis laikrodis“ (2004 m.) ir kt. Prasiidėjus Sąjūdžiui, B. Kašelis su fotoaparatu ir diktofonu vaikščiojo po mitingus, fikso įvykius, vėliau valandų valandas praleido KGB archyvuose skaitydamas bylas. „Turinys – bausis, antrą kartą nenorėčiau to patirti, pvz., dokumentuose vedimo į mirtį detalės čekistų aprašytos tarsi jų šventos apeigos“, – kalbėjo Bronius. Partizaninio karo ir pačių partizanų atminimui parengė ir išleido knygas „Dainavos partizanai. Šarūno rinktinė: dokumentai ir prisiminimai“ (1999), „Dainavos partizanai. Šarūno rinktinės partizanų kovų atmintinos vietos. Atlasas“ (2005 m.). Dar viena graži Broniaus Kašelio

veikla – rinkti laukų akmenis ir statyti iš jų paminklus žuvusiems partizanams.

Pristatydamas naujausią savo knygą „Dainavo krašto partizanai“, autorius minėjo, jog surinktų faktų iš KGB archyvų neužteko originaliam ir įtaigiam leidiniui parengti, trūko kilnių pasiaukojimų ir bjaurių išdavysčių, budelio ir aukos išgyvenimų paralelių: reikėjo surinkti žmonių, menančių tuos laikus, liudijimus. Gyvų žmonių atsiminimai sugretinti su archyviniais teiginiais įkvėpė knygai gyvybės. Rinkti atsiminimus sekėsi labai sunkiai: žmonės bijojo kalbėti, reikėjo įgyti jų pasitikėjimą, pačiam daug pasakoti. Knygoje stengtasi kuo tiksliau suregistruoti žuvusių ir suimtų kovotojų vardus, mūšių, susišaudymų ar kitokių partizanų bei sovietinių okupantų vykdytų akcijų vietas.

Leidinio pratarmėje istorikas Virginijus Savukynas rašo: „Broniaus Kašelio knyga apie Dainavos krašto

partizanų yra unikalus dokumentų rinkinys, padedantis geriau suprasti to meto kovą. Skaitant šiuos dokumentus atsiskleidžia daugybė žmonių tragedijų, dramų, situacijų, kai pasirinkimo kaina buvo žmogaus gyvybė. Šiuose dokumentuose rasi ir kilnių pasiaukojimų, ir bjaurių išdavysčių, neišpašakytos drąsos, ir milžiniško skausmo. Tikrai šią knygą turėtų pavartyti ir paskaityti kiekvienas, kuriam nors šiek tiek įdomi XX amžiaus Lietuvos istorija. Nesupratę pokario partizanų kovų mes nesupra-

Bronius Kašelis

sime savęs“ („Dainavos krašto partizanai“, p.11).

Daiva ARMONIENĖ
Varėnos viešosios
bibliotekos metodininkė